

Юля Пилипенко
Олександр Красовицький

ПЕНТИМЕНТО

Харків
«ФОЛІО»

ПРОЛОГ

Орськ, 1847 р.

Пекуче сонце Оренбурзького краю, здавалося, от-от пропече до дір солдатський мундир — тісний і осоружний. Надворі стояла немилосердна спека, хоча вже була осінь — період для Орської глушини більш-менш щадний. Утім, з весною непорівнянний. На березень тут чекали з нетерпінням, як на бажаного первістка у щасливій родині. Пожухла, зблякла пустеля ураз перетворювалася на квітучий степ, вітер більше не шмагав ув очі, не бив крижаними ляпасами, тож до мисливських боліт можна було дістатися, не грузнучи по шию у велетенських заметах. Мізерні радощі підневільної людини, у якої забрано все найдорожче. Немає більше прохолоди петербурзьких ночей. А разом ані чарівливого Києва, ані близьких за духом людей. Немає більше такої довгоочікуваної і вже ніби здобутої волі. Залишилися нікому не потрібний талант і пошарпана душа — та й ті в тенетах, замкнуті в клітці невідомо на скільки і нагло змушені співіснувати. І це вони називають життям?

Він на мить зупинився, заплющив очі. Висока трава м'яко торкалася спраглих волі рук, створених, здається, єдино для того, щоб вихлюпувати на папір сумні рядки, розпач зболеного серця. Відчуваючи

приємне поколювання в огрубілих пальцях, стояв, сповнений роздумів про спроможності людини терпіти незносні страждання. Скільки самоти і лиха має випасти на її долю, доки вона зламається аж так, щоб покласти собі в голову думку про пійм? Скільки ще порожніх, безбарвних днів і ночей доведеться нидіти заради примарної можливості знову знайти таку собі ілюзорну подобу щастя? «Невже жалість?» — подумав і гірко осміхнувся про себе. Вітер підхопив той невеселий осміх, поніс його ген-ген, у бік Яшмової гори. Ні, це не жалість до себе, її він приручив ще хлопчиком. Мав над нею владу, тож давно вигнав її. Був співчутливим, любив людей, душі не чув за чужими дітками, але ніхто й ніколи не приймав властиву його вдачі м'якість за слабкість чи відсутність внутрішнього стрижня. Просто дні тут тягнуться так тяжко й повільно, що зненацька охоплює відчай, напірає зусібч, як підступна, спрагла крові ворожа навала, і ще цей противний дроз у руках, що час від часу з'являється — через клятву заборону малювати й писати. Хотів був уже рушити далі, аж раптом сталося щось таке, що змусило його засумніватися у здоров'ї власного глузду:

— Будь ласка, не руште з місця.

Жіночий голос пролунав переливчасто, дзвінко і... ніжно. Не наказ, не спуск курка, не повчання. Немов народжена десь високо за хмарами пісня, враз пройшов крізь тісний мундир на плечах і наповнив свіжістю тіло. Поворухнутися він не міг — хоч би й хотів. Боявся злякати ілюзію і наштотхнутися на стіну нещадної реальності.

— Так-так, ось так і постійте. Ще кілька хвилин — і я вас відпущу, — м'яко промовив голос.

«Усе. Лихий поплутав. Це ж треба — нагулявся, наполювався, і ось маєш — з'їхав з глузду».

Шукаючи поблизу нечистого, він повільно повернув голову за годинниковою стрілкою — і остаточно прикипів до землі. Поява була така чітка і прекрасна, що на чолі йому зарясніли краплини поту.

«Це неможливо. Незбагненно!» — повторював собі, утираючи шорстким рукавом лице.

— Будь ласка, потерпіть ще трохи! — в голосі почувлися зухвалі нотки ледве помітного невдоволення.

«Усе, з мене досить», — вирішив і різко ступив крок назустріч видінню.

«От дивний. І вуса такі кумедні», — подумала вона й усміхнулася.

Він підійшов зовсім близько. Видиво не зникало. Тепер воно, навпаки, було поряд — із цікавістю дивилося на нього очима кольору петербурзької осені. В очах цих, здавалося, жили дощі — такі вони були втомлені, сповнені глибокого, невтішного суму. Важкі кучері хвилию спадали на плечі, покриваючи верх ніжно-блакитної сукні, підкреслювали делікатність рис обличчя і тендітність фігури. Шкіра, вже встигла почервоніти від сонця і нестерпного вітру, все ж випромінювала те привабливе сяйво, що притаманне самій лише молодості, — у бездоганному її розквіті.

— Даруйте, не хотів вам заважати, — промовив він стиха, не бажаючи порушити чарівливість моменту.

— Усе добре. Не ховайте зброю: вона мене не лякає, — відповіла вона, помітивши його швидкий відрух. — Мене попереджали, що тут можна зустріти мисливців.

— Ваш пейзаж... Яка незвична техніка...

— Вам подобається?

— Техніка подобається. Пейзаж з біса набрид, — сказав він і раптом згадав, як це — просто всміхнутися.

— Ще трохи — і ви б пожвавили степ і фортецю на моїй картині, — сміх її був залиivistим і по-справжньому живим.

«Цей сміх можна було б прописувати як ліки від будь-яких хвороб», — чомусь подумав.

— У вас таке цікаве обличчя... і вуса... Знаєте, мені б хотілося написати ваш портрет, — вела далі дівчина, поглядаючи то на нього, то на полотно.

— Ви навіть не уявляєте, як би мені хотілося написати ваш... — мимоволі вихопилося в нього.

У цих словах було стільки непідробного болю, що вираз її обличчя в одну мить змінився — став серйозним, майже строгим.

Тієї ночі, марно намагаючись заснути у спертому повітрі обридлої казарми, він знову й знову бачив перед собою ту саму картину: розкриту долоню зі слідами фарби, грайливо простягнутий йому пензель і кинуті з викликом слова:

— То напишіть!

LOVE IS...

Розділ 1

**(у якому Софі на кілька днів
затримується в Парижі за дорученням
одного зі своїх найважливіших клієнтів)**

Париж, 20... р.

На сніданок у Plaza Athénée подавали справді неймовірно смачний хліб. Намащуючи маслом невагому скибочку, Софі насолоджувалася свіжістю вересневого ранку. Місто ще тільки починало прокидатися, і на розкішній авеню Монтейн з'являлися перші перехожі. Одна з найдорожчих вулиць Парижа випромінювала камерний спокій і ненав'язливу гостинність, а аромат подвійного еспreso надавав пікантності новонароджуваному дню. До центрального входу готелю ліниво підкотив сріблястий «ройс». Водій вийшов з авта з паперовою скляночкою Starbucks і привітав Софі несміливим усміхом. Такої ранньої години, крім неї, на терасі нікого не було, але літній мосьє помітно зніяковів — ніби його заскочили за чимось негідним. Відчувши його зніяковіння, Софі підняла філіжанку і грайливо відсалютувала водієві. Він вдячно розсміявся. Це був той самий чоловік, що позавчора зустрічав її в аеропорту імені де Голля і дорогою до готелю розповідав безліч *petites anecdotes*¹. Його дочка (говорив про неї

¹ Маленькі історії; короткі кумедні випадки (*фр.*). — Прим. ред.

з гордістю) працювала літературним критиком, і мосьє ділився її успіхами — дівчинки, яка, за його словами, «раптом подорослішала».

Виконали моє прохання, Софіє? — блиснуло повідомлення на дисплеї «айфона».

Саме в процесі. Ви мали рацію: хліб тут божественний. Шкода, що немає часу попросити у Дюкасса рецепт:) Дякую за все, — надіслала текст Софі.

Відповідь не забарилася:

Час у вас є. Я продовжив готель ще на два дні. В «Оранжері»¹ сьогодні відкривається виставка імпресіоністів. Подумав, вам буде цікаво.

За кілька років спільної роботи Софі засвоїла: сперечатися з Михайлом марно. Він був одним з її найулюбленіших клієнтів, регулярно нагадував про себе, навіть попри тисячі миль між ними: бронював неподобно дорогі готелі, надсилав нескромні букети квітів, дарував вишукані подарунки до дня народження. Вони не були друзями чи навіть приятелями, їх не зв'язували ні ліжко, ні швидкоплинний флірт. Їх об'єднувало одне — мистецтво. І взаємна повага. Софі від його імені брала участь в аукціонах, купувала для нього роботи Пікассо, Руссо і Гогена, а Михайло й собі любив її тішити і заохочувати.

Софі швидко пройшлася пальцями по сенсорній клавіатурі, у ту саму мить підвелася з яскраво-червоного крісла і рушила до водія, що чекав на неї.

¹ Музей «Оранжері» (фр. *Musée de l'Orangerie*) — картинна галерея імпресіонізму і постімпресіонізму в Парижі, розташована в західній частині саду Тюільрі. Відома передусім циклом «Латаття» Клода Моне. — *Прим. ред.*

— Доброго ранку, мосьє.

— Доброго, мадемуазель. Пробачте, якщо я вас збентежив.

— Ну що ви... Зовсім ні. До речі, між нами: я обожаю карамелевий мак'ято зі Starbucks. Даруйте, але у мене несподівано змінилися плани. Я затримаюся в Парижі на деякий час, тож в аеропорт ми не їдемо.

— Не вважайте це за нахабство, мадемуазель, але я вельми радий такій новині. Готовий побитися об заклад, що Париж радий не менше. Якщо я можу бути вам сьогодні корисний...

— Ні-ні, я вас не затримуватиму. Насолоджуйтеся кавою і осінню. Я охоче прогуляюся Парижем пішки, коли вже мені випала така нагода.

Піднімаючись до себе в номер, Софі не могла прогнати з обличчя легеньку усмішку. Михайло любив красиву атрибутику і мав по-справжньому прекрасний смак. Якось у Нью-Йорку він сплатив її перебування в легендарному The Carlyle: просто тому, що знав про її симпатію до Вуді Аллена. Їй, дівчинці з простої черкаської сім'ї, було незвично засинати на подушці з власними ініціалами, досхочу наслухавшись безсмертного джазу у виконанні самого Вуді. Не менш дивним відчуттям було прокинутися в номері, з вікна якого поставав краєвид на Центральний парк, що вражав масштабами й безсоромними, племенистими барвами жовтня.

Чи заслуговувала вона цього? Такої роботи, такого ставлення, такої долі?.. І чи варто взагалі запитувати себе про таке?

У кишені штанів настирливо завібрував телефон.

— Михайле, — весело озвалася вона.

— Bonjour, ma chère¹. Кажете, згодні, що у Дю-касса чудовий хліб? — хрипкий Михайлів голос прозвучав несподівано близько.

— Це м'яко сказано. Не хотіла турбувати вас дзвінком і мільйоном подяк. Ви, як завжди, мене вразили.

— Мені здалося, ви були надто засмучені після нашого вчорашнього фіаско на аукціоні. На жаль, не було змоги з вами гаразд поговорити. Це певно, що не найкращий спосіб спокутувати провину... та все ж.

— Та все ж кращий, — жартома заперечила Софія. — Ви справді залишили мене в Парижі заради виставки імпресіоністів у «Оранжері»?

— І так, і ні, — розсміявся Михайло. — Виставка стала просто гарним приводом. У мене до вас невелике прохання.

— Я уважно слухаю.

— Один мій конкурент сьогодні влаштовує «приватний бал» у Парижі, — Михайло засміявся.

— Тільки не кажіть, що це той самий, який учора перекупив наш лот?

— Маю підозру, що таки він. Як вам відомо, інформація про покупця закрита. Зможете туди навідатися після виставки в «Оранжері»?

— Гадаю, так, — Софі намотувала безладні кола по заллятому сонцем номеру. За одним із вікон безтурботно бовваніло блискуче творіння Гюстава Ейфеля.

¹ Привіт, люба (фр.). — Прим. пер.

— Чудово. Якщо знадобиться сукня, авеню Монтейн у вашому цілковитому розпорядженні. Вам досить лише зробити дзвінок другу.

— Так, дякую, із цим розберуся. Тобто мета мого візиту — з'ясувати, чи він і є той-таки покупець картини?

— Усе правильно, моя дорога дівчинко. Він — чоловік надто закритий для публічних виходів. Щось надихнуло його на подвиг і показовий виступ.

— Радше, хтось... Тобто ви? Слушно міркую?

— Більше ніж. Сяйте, *ma chère*, сяйте. Але спершу насолодіться імпресіоністами.

Софія натиснула на відбій і вийшла на балкон, увінчаний класичним червоним тентом. Стінами готелю пнувся вгору чіпкий смарагдовий плющ, а металевого кольору «ройс» усе ще стояв біля центрального входу.

Неквапливо прогулявшись до Тюїльрі, Софія приземлилася на темно-зелений металевий стільчик і тепер спостерігала за круговертю на площі Конкорд. Вона щоразу замислювалася, чи пристойно закидати ноги на історичний парапет, і так само щоразу не могла втриматися. Музей «Оранжері» був менш ніж за сотню метрів звідси, але Париж вабив і зачаровував звичною рутинною. Єлисейськими Полями сунув безперестанний потік сотень автомобілів, на доріжках, посипаних гравієм, шурхотіли кросівками бігуни.

Софія давно поставила музику на паузу: не хотіла заглушати голос великого міста. Вона любила його. Хоча й не завжди, але любила.

Маленька такса лизнула м'яким язичком її голу кісточку, обпалений сонцем лист повільно приліг на плече, вітрець лагідно торкнувся зібраного у вузол волосся... Париж, Париж... За спиною плавали лебеді, над головою кружляли безладні зграї голубів, а місто все нашіптувало про щось своє, таємниче, нездійсненне і жадане. Менше всього хотілося їй зараз думати про майбутній світський захід. Перед очима промайнуло метке дівчисько років семи. Дівчинка гналася за кулькою, підхопленою вітром, яку швидко встигла перехопити Софі. Подаючи дівчинці кульку, Софі помітила звивистий напис:

L'amour est...

Love is...

Любов — це...

Незалежно від того якою мовою ці два слова було написано, асоціації у Софії вони викликали завжди однакові: знаменита жуйка, за напівпрозорими вкладками якої ховалася трагічна історія любові. Жуйка, хоч як безглуздо це звучало, що перевернула її життя. Одна історія, що спричинила іншу.

«Любов — це коли він присвячує тобі вірші», «Любов — це коли хтось неідеальний стає ідеальним для тебе», «Любов — це бути поруч, коли він хворіє» — і ще тисячі різних «Love is...» з простими формулюваннями складного почуття. А почалося все ось як: одного разу дівчинка, на ім'я Кім Гроув, намалювала серію картинок на паперових серветках. Зображуючи

хлопчиська-брюнета і його потішну руду подружку, вона наводила стислі визначення любові.

Так уже склалася, що зовсім інша маленька дівчинка, на ім'я Софія, по багатьох роках продала усю свою колекцію вкладок відомому колекціонерові. Love is... Вона й гадки не мала, чим закінчилася історія реальна. Не знала, що Кім Гроув вийшла заміж за того-таки хлопця, який продюсував її комікси, будучи водночас їх головним персонажем. Не знала, що він смертельно хворий. А світ і далі вертів на язиці солодку жувальну гумку, весело надимаючи бульбашки... Адже всі значніші події часто починаються з маленької випадковості.

Софі попрощалася зі стільчиком номер 2001 і попрямувала у бік музею. Вона завжди звертала увагу на нумерацію: чи то це звичка, набута під час численних лотів та аукціонів, чи то спогади про пазли, які їй довелося скласти в сумній репродукції дитинства. Першим пазлом вона зібрала п'ять тисяч дрібних деталей самого Гендріка Аверкампа — художника, назавжди відомого як «Німий з Кампена». Одразу зрозуміла: простіше спершу відтворити контур, а вже потім складати головоломку з хаотично роздроблених фігурок ковзанярів. Дівчинка, не схожа на інших. Породження пекла, Гангрена, Сучка Дрібна — список «нікнеймів» розширювався рік у рік, пропорційно її дорослішанню і привабливості. Переважно їх давав їй вітчим, палкий обожнювач оковитої. До тринадцяти літ найбільш «авторитетні» люди села Моринці склали Софії таке «чудове» дос'є, що його жажнулися б найбуваліші співробітники СБУ. Вони навіть згадали тамплієрів

і спалювання відьом — усе, про що колись чули, але навряд щоб читали. Перевага Софі полягала в тому, що їй було плювати — на всіх них.

«Плювати» прекрасно відбивало її вдачу і навіть долю. Вона терпіла, по-своєму вчилася, виживала і вичікувала. А згодом трапилася їй така нагода на ім'я Михайло — єврейський хлопець, бізнесмен, ділок з необмеженим потенціалом і можливостями. Він усього лише шукав відсутні вкладки з коміксів Love is... І знайшов. Її, дівчинку, яка зібрала повну колекцію. Втрутилися сучасні технології й соціальні мережі.

До неї в Моринці Михайло нагрянув скромно, без спецефектів і гвинтокрилів. Просто під'їхав до будинку з невеликим ескортом і спитав у незнайомого мужика з явними ознаками зловживання спиртним:

— А Софія вийде?

— Не-а, — відказав неблагополучний родич.

— Можу спитати чому?

— У неї нема такого права.

Михайло стомлено посміхнувся і дав м'яку команду «фас» завжди готовим бійцям.

За кілька хвилин на ґанку з'явилася Софія. Поводилася спокійно і досить упевнено — принаймні такою здавалася її поведінка збоку. Вітчим, який саме тимчасово перебував під трепетною опікою охорони, вже встиг вигукнути банальну скабрезну гидоту, але Софія й бровою не повела. Оцінивши комічну картину, що відкрилася перед нею, вона подивилася на Михайла очима кольору витриманого віскі:

— Прямо сцена з Гаррі Поттера. Та в чаклунство я не вірю.

— А хто вас просив у нього вірити, юна леді? Ви віддаєте мені комікси, а я даю вам трохи грошей. Жодного чаклунства. І ви геть не схожі на Гаррі Поттера. Радше — на сонячне затемнення.

— Не розумію, — відбиваючи кожне слово, говорила Софія, до якої вперше зверталися на «ви».

— Красиво, незвично, та все ж головне приховане, — пояснив Михайло. — Залишіться тут — і головне так і залишиться за кадром.

— А хто сказав, що залишуся?

ЗМІСТ

Пролог

5

Love is... Розділ 1

(у якому Софі на кілька днів затримується в Парижі за дорученням одного зі своїх найважливіших клієнтів)

9

«Розмова» Гогена. Розділ 2

(у якому безсмертна «Еллі в нічнушці» роз'їздить Парижем, Софі опиняється на закритому прийнятті і натрапляє на того, про кого багато хто чув, але мало хто бачив)

18

Дух екстазу. Розділ 3

(у якому Олександр показує Софії колекцію «Еллі» і серед полотен великих майстрів вона несподівано виокремлює, здавалося б, нічим не примітну картину)

28

Мишоловка. Розділ 4

(у якому особисті інтереси суперечать діловій етиці, Софі повертається до готелю в чужому піджаку і купує збіса незручні туфлі, чекаючи на вердикт, а квест починається)

39

Людина, яка любить кружляти над Парижем.

Розділ 5

(у якому Софі розповідає історію про геніальну авантюристку, ніхто не любить готель «Негреско», а «Еллі в нічнушці» наближається до сільця Ез)

51

Золота коза. Розділ 6

(у якому «Золота коза» згорда поглядає
на Лазуровий берег, Ван Гог вважає, що печаль
триватиме вічно, а картина виявляється
не такою й простою)

63

Церква Розкаяних Грішників. Розділ 7

(у якому найкращі з грішників обмінюються віскі
й біографією на сходах церкви, а на ранок вирушають
у сонячну Ніццу)

74

Кур-Салей: роби, що мусиш, і хай буде, що буде.

Розділ 8

(у якому до пошуків долучається Марк Аврелій,
«грішники» знайомляться з Огюстом Шерро
і натрапляють на слід картини)

84

Усе не те, чим здається. Розділ 9

(у якому Софія і Олександр вирушають
у Сен-Максімен-ла-Сент-Бом, потрапляють
до антикварної крамниці,
а звідти — у геть іншу історію)

95

L'Origan Coty. Розділ 10

(у якому, як це часом буває, поховане минуле
постає за відсутності майбутнього)

104

Різні і найкращі. Розділ 11

(у якому читач знайомиться з нерозлучною трійцею)

112

Один за всіх і всі за одного. Розділ 12

(у якому тріумфують юні бунтарі-інтелектуали
й Орест втрачає прихильність учителя)

122

Фінт Лава Адама. Розділ 13

(у якому в хід ідуть кулаки, діти наживають собі
злопам'ятного ворога і вперше потрапляють
у гості до Ореста)

133

П'ять колосків. Розділ 14

(у якому Маша, Орест і Марк готують
подвійну доповідь для відкритого уроку,
Олег Михайлович Беляков силкується
не розридатися на очах у комісії,
а у дітей з'являється таємничий покровитель)

148

Гість. Розділ 15

(у якому Орест застає вдома нежданого гостя,
стає учасником надто серйозної розмови
і вперше знайомиться з коньяком)

158

«Щорс». Розділ 16

(у якому весь клас вирушає на показ
довгожданого «Щорса», створеного за безпосередньої
участі самого Вождя)

171

Два генії. Розділ 17

(у якому Ісаак з Машею конфліктують через картину,
діти розробляють план примирення і влаштовують
справжній квест)

181

Такий різний січень. Розділ 18

(у якому відомі ютубери вирушають
у небезпечну підземну мандрівку,
арсенальці стоять на смерть і тримають оборону,
а Сашко не раз натискає на курок)

193

Справа не його життя. Розділ 19

(у якому Сашко, загинаючись від нудьги
на роботі в посольстві, знаходить гідну мету
своєму перебуванню у Варшаві)

210

Без п'яти хвилин доля. Розділ 20

(у якому Довженко потрапляє в кабінет до Сталіна,
на екрани виходить багатостраждальний «Щорс»,
а реінкарнований Яшка приймає Вождя
за хорошу людину)

225

День, коли... Розділ 21

(у якому Марк уперше дізнається, які вони,
муки ревнощів, по радіо виступає Молотов
і світ летить у прірву)

240

Евакуація. Розділ 22

(у якому Маркові з мамою не вдається
покинути Київ, Орест промовляє важливі слова,
а на вулиці Короленка з'являється перший
німецький танк)

254

Портрет Гітлера. Розділ 23

(у якому кияни дізнаються, який вигляд має
Гітлер-Визволитель, картина потрапляє до Генріха
Францовича і в повітря злітає купол цирку)

262

Бабин Яр. Розділ 24

(у якому на стінах будинків з'являється
черговий німецький наказ, Орест дізнається,
що таке найцінніша річ,
а Маша йде в невідомість)

273

«А Маша вдома?». Розділ 25

(у якому Марк із Орестом вирушають
на пошуки Маші, на поверхню спливає страшна правда,
а картина продовжує свій власний шлях)

287

Яблуко від яблуні. Розділ 26

(у якому Орест змушений іти проти себе,
а шкільні бійки виходять на новий, воєнний рівень)

298

Зникнення. Розділ 27

(у якому Орест відмовляється від сигарети
з рук «німецької кінозірки», з комендатури зникає
важливий військовий документ
і вчоргове все скочується у прірву)

310

Дві курки. Розділ 28

(у якому Орест переступає через себе
і вирішується доля зовсім іншої сім'ї)

325

Повернення заради великої втрати. Розділ 29

(у якому новознайдене завдяки ворогові
вислизає разом з найкращим другом)

333

Ласкаво просимо до Ваакірхена. Розділ 30

(у якому Орест змушений знову звернутися до майора,
а Марк — попрощатися з улюбленим Києвом)

344

Листи. Розділ 31

(у якому Марк намагається здолати відстань
за допомогою слів, а Орест із майором
прогулюються Софіївським парком)

354

Я не хотів бачити світ за таких обставин.

Розділ 32

(у якому війна і далі залишається війною,
а деякі люди все ще зберігають людські якості)

359

Будинок, де народився Гюго. *Розділ 33*

(у якому в провінційне французьке життя
втручається різдвяне диво,
а любов до книг об'єднує)

367

В одному з французьких бістро... *Розділ 34*

(у якому домашнього вина більше, ніж води в річці Ду,
а за столиком у бістро бракує третього стільця)

378

Говорить Леа. *Розділ 35*

(у якому йдеться про колишнього в'язня Дахау, замок
династії Гогенцоллернів і смертоносні води Райну)

389

Нові обставини. *Розділ 36*

(у якому майор Криштоф Пфєффель знову опікується
Орестовою долею, молода французька офіціантка
леліє солодкі мрії, а Марк намагається проявити себе
в лавах французького Опору)

403

Навпіл. *Розділ 37*

(у якому душа ламається навпіл — і цим усе сказано)

412

Мрійники і божевільні. *Розділ 38*

(у якому Париж не встигає повернути колишній блиск,
але здобуває довгождану свободу; божевільна повія
з площі Пігаль наполягає на довічному мешканні в «Ritz»,
а Марк із Орестом йдуть за покликом серця, молодості
й інтуїції)

421

Kairos. Розділ 39

(у якому давні греки, виявляється,
мають незаперечну рацію, а Марк знову потрапляє
в замок Ґоґенцоллерн напередодні приїзду
останнього прусського кронпринца)

434

Хлопчику мій. Розділ 40

(у якому перемагає страх, безшумно ламається
пломба на дверях, а двірник усе так само
мете київський двір)

443

Повернення Ґоґена. Розділ 41

(у якому Арман Шерро закінчує свою розповідь,
а Ґоґен переходить з одних рук до інших)

455

La Colombe d'Or. Розділ 42

(у якому свіча горіла на столі... свіча горіла)

463

1847 (рік, коли все почалося)

474

Епілог

511